

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSELEMZÉSI INTÉZET
HCCI Research Institute of Economics and Enterprises

MKIK GVI Kutatási Füzetek – 2004/1

Versenyképességet meghatározó tényezők a feldolgozóiparban

Budapest, 2004. január

Az MKIK Gazdaság-és Vállalkozáselemzési Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

MKIK GVI Kutatási Füzetek – 2004/1:

Tóth István János – Tóth Ágnes: Versenyképességet meghatározó tényezők a feldolgozóiparban

A műhelytanulmányt az MKIK GVI kutatócsoportja készítette a Figyelő megbízásából a „A vállalati versenyképességet meghatározó tényezők” című kutatás keretében. Az adatfelvétel terepmunkája az MKIK GVI irányításával készült.

A kutatócsoport tagjai:

Adatfelvételi munkák és technikai előkészítés:	Tóth Ágnes
A kérdőív technikai szerkesztése:	Révész Erika
Adatfelvétel, terepmunkák, adatrögzítés irányítása Kutatásszervezés: Számítógépes támogatás: Adatfelvétel elemzése: Tanulmány:	Tarjányi József Krizsánné Juhász Rita Krizsán Ferenc Tóth Ágnes Tóth István János – Tóth Ágnes
Szakértő	Dr. Palócz Éva
Kutatásvezető:	Tóth István János

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet
Budapest, 2004. február
ISSN:1589-7451
ISBN: 963 9008 73 7
Felelős kiadó: Tóth István János, ügyvezető igazgató
Technikai szerkesztés: Tóth Ágnes
? MKIK GVI
Készült a Kopint-Datorg Rt. Nyomdájában (1081 Bp. Csokonai utca 3.)

Cím: 1051 Budapest, Bajcsy-Zs. út 12.
Tel: 235-0584
Fax: 235-0713
e-mail: gvi@gvi.hu
Internet: <http://www.gvi.hu>

Tartalom

BEVEZETÉS	5
1. A FELVÉTEL ÉS A MINTA FŐBB JELLEMZŐI	7
2. A MINTABELI CÉGEK JELLEMZŐI: ÜZLETI HELYZET ÉS VÁRAKOZÁSOK	9
3. A VERSENYKÉPESSÉGET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK	13
3.1. A versenyképességről alkotott szubjektív vélemények.....	13
3.2. Innovációk és beruházási aktivitás.....	25
3.3. Az info- kommunikációs technológiák alkalmazása.....	29
4. NÉHÁNY KÖVETKEZETÉS	33
MELLÉKLETEK	35
M1. Súlyozás.....	37
M2. A három tényezőcsoport statisztikái.....	38
M2.1. Az árfolyam és a szakképzettség.....	38
M2.2. Bérszínvonal és adó- valamint járulékkerhek.....	39
M2.3. Intézményi és infrastrukturális tényezők.....	40
M3. A versenyképességet befolyásoló tényezők vállalati szemmel.....	41
M4. A vizsgálat kérdőíve.....	43

Bevezetés

Egy ország versenyképességét nemcsak makro-, hanem vállalati szinten is érdemes vizsgálni és elemezni. Az egyes cégek versenyképességét a kézenfekvő ágazati és a vállalatmérettel összefüggő hatások mellett ugyanis más-más tényezők befolyásolhatják, aszerint, hogy az adott cég forgalma milyen piacokra irányul, hogyan alakulnak üzleti várakozásai, illetve mennyit áldoz technológiai fejlesztésre, vagy milyen és mennyire intenzív innovációs tevékenység folyik a cégnél.

A mikro szinten ható, és megfigyelhető tényezők több területen is befolyásolhatják a cég versenyképességét: hatással lehetnek költségoldalon az adóterheken és bérszinten keresztül, az intézményi oldalon az adott ország intézményrendszerének (államapparátusának) működésével összefüggő defektusok, bizonytalanság, vagy a piacon a szerződéses kapcsolatok kiszámíthatatlansága miatt. Harmadik oldalon pedig az adott ország, terület infrastrukturális fejlettségével összefüggésben, ahol a vizsgált cég, cégcsoport működik. Negyedikként a költségszint és a termékminőség oldaláról a cégnél alkalmazott eljárások technológiai szintje, termelési, vállalatirányítási módszerei hatnak a cég versenyképességére. Ötödikként, de nem utolsó sorban a humán erőforrásokat, az alkalmazott munkaerő képzettségi szintjét, adaptivitását, illetve megbízhatóságát lehet számításba venni.

E tényezők egy része olyan, amelyekre a cégeknek kisebb-nagyobb befolyása lehet – tehát a külső adottságok figyelembevételével a cégek képesek javítani a versenyképességüket egyébként befolyásoló tényezőkön, akár rövidtávon is. Ilyen például vállalatirányítási módszerek megválasztása, vagy a humán erőforrások esetében, mikor a cég saját szervezésű továbbképzésekkel, tanfolyamokkal javítja foglalkoztatottjainak képzettségi szintjét. Más tényezőkre a cégek lehetnek hatással, de ezek megváltoztatása egyrészt hosszabb távon képzelhető el, másrészt nagyobb költségekkel jár. (Például új termelési technológiák bevezetése, a megfelelő minőségben és pontossággal szállító belföldi beszállítók felkutatása, vagy „betanítása”.) Megint más tényezőket tisztán adottságként kell kezelniük, mivel ezek befolyásolása nem rajtuk múlik (pl. az iparági bérszint, az adóterhelés meghatározódása, az adott ország intézmény-rendszerének fejlettsége, nem weberi bürokráciaként való működése, a jogbiztonság, stb.), vagy nagy tökélet követel meg és csak hosszú távon képzelhető el (pl. egy ország, régió úthálózatának fejlesztése). Természetesen egy-egy erős lobby erővel bíró cég képes az őt érintő szabályok számára kedvező irányba történő megváltoztatására (köztük az adómentességek, kedvezmények kialakítására, vagy az államigazgatás kedvező elbánásának megszerzésére), de ez inkább kivétel, mint szabály – első megközelítésben tehát el kell ezektől az esetektől tekintenünk.

A vállalatok számára adottságként létező, illetve adottságként kezelendő tényezők azonban korántsem tekinthetők hosszú távon is adottságnak: a központi és a helyi kormányzatok egyik feladata éppen az, hogy olyan helyzetet teremtsenek, amely kedvező az üzleti szektor versenyképessége és végső soron a fejlődése szempontjából. A kormányzat tehát a versenyképességet mikro-szinten meghatározó és mikro-szinten befolyásolhatatlan tényezők, adottságok oldaláról képes változtatni (javítani, vagy rontani) a vállalkozások versenyképességén.

Az alábbi elemzésben egy vállalati kikérdezéses vizsgálatra támaszkodva elemezzük a magyar vállalatok versenyképességére ható tényezőket. Ezek között elsősorban azokról lesz szó, amelyek adottságként foghatók fel a vállalatok számára, de kitérünk a cégek technológiai fejlesztéssel, beruházásokkal kapcsolatos tevékenységére is. A versenyképességről alkotott szubjektív vélemények alapján elemezzük azokat a fontos tényezőcsoportokat, amelyek ma befolyásolják az exportáló, közepes és nagy feldolgozóipari cégek versenyképességét. Végül a cégek üzleti helyzetével és üzleti várakozásaival összefüggésben vizsgáljuk e cégek innovációs tevékenységének, a fejlett info-kommunikációs technológiák alkalmazásának elterjedtségét.

1. A felvétel és a minta főbb jellemzői

A MKIK Gazdaság-és Vállalkozáselemzési Intézete a Figyelő megbízásából empirikus vizsgálatot folytatott több mint 200 magyar, feldolgozóipari exportáló cég körében a versenyképességet meghatározó tényezőkről. Az adatfelvételre 2003. november 18. és november 26. között került sor. A lekérdezett minta alapját az MKIK GVI konjunktúra felméréseiben szereplő 450 vállalat adta. A kérdezés során a kérdőívre túlnyomó részben a cégek felső vezetői (ügyvezető igazgatók, kereskedelmi igazgatók, pénzügyi vezetők, stb.) válaszoltak, 175 cégnél telefoninterjú keretében, 13-nál e-mail-en, 18-nál pedig faxon. Így a megkeresésünkre 206 kérdőív érkezett vissza, ami az önkitöltős kérdések körében viszonylag magas, 45%-os válaszadási arányt jelent.

A mintába került vállalatok között a sokasági arányuknál nagyobb súllyal szerepelnek a nagyobb (több főt foglalkoztató), és kisebb súllyal a kis létszámú cégek. Ahhoz, hogy a vizsgálat eredményeiből következtetni tudjunk a feldolgozóipar egészére, a lekérdezett mintát súlyoztuk a különböző nagyságú cégek alcsoportjaiban foglalkoztatottaknak a feldolgozóiparon belüli aránya szerint. Így a lekérdezett minta a különböző nagyságú cégeknél foglalkoztatottak számának feldolgozóiparon belüli aránya szerint reprezentatív, és megközelítően e csoportok GDP-hez való hozzájárulása szerint arányos. (A súlyozáshoz kapcsolódó adatokat lásd a mellékletben.)

1.1. táblázat: A minta megoszlása a foglalkoztatottak 2002-es létszáma alapján, súlyozatlan adatok

Létszám kategóriák (fő)	Cégek száma	Cégek aránya, %
-49	58	28,3
50-249	94	45,9
250-	53	25,9
Összesen	205	100,0

1.2. táblázat: A különböző nagyságú cégeknél foglalkoztatottak megoszlása az összes foglalkoztatotton belül a feldolgozóiparban és a súlyozott mintában

Létszám kategóriák (fő)	Az adott létszám-kategóriába tartozó cégeknél foglalkoztatottak száma 2002-ben (fő)	Az adott létszám-kategóriába tartozó cégeknél foglalkoztatottak aránya a feldolgozóiparon belül (%)	A felvétel során megkérdezett cégek körében, 2002-ben a foglalkoztatottak aránya (súlyozott adatok) (%)
-49	157743	21,1	21,0
50-249	198586	26,6	26,8
250-	390634	52,3	52,2
Összesen	746963	100,0	100,0

A felmérésben résztvevő vállalatok ágazati eloszlását vizsgálva a legnagyobb arányban a gépipari (26,2%) a textil-és bőripari (22,9%) valamint a kohászati (18,4%) vállalatok szerepelnek a mintában. E cégek adták a választ adó vállalatok 2002. évi exportjának 66,4 %-át (rendre 27,3 %, 21,6 %, 17,5 %).

1.3. táblázat: A felmérésben szereplő cégek ágazati megoszlása

Ágazatok (2 jegyű NACE kódok)	Vállalatok száma	Vállalatok megoszlása (%)
Élelmiszeripar (15, 16)	22	10,7
Textil- és bőripar (17-19)	47	22,9
Fa- és papíripar (20-22)	9	4,6
Vegyipar (23-25)	22	10,8
Nemfém ásv. (26)	4	1,8
Kohászat (27, 28)	38	18,4
Gépipar (29-35)	54	26,2
Egyéb feldolgozóipar (36, 37)	9	4,5
Feldolgozóipar összesen	204	100,0

A megkérdezett cégek túlnyomó többsége, 66,2 %-a magyar magántulajdonban lévő vállalkozás, a részben vagy teljesen külföldi tulajdonú cégek aránya pedig 33,8 %.

1.4. táblázat: A minta megoszlása a külföldi tulajdon léte alapján

	Cégek száma	Cégek megoszlása (%)
Tisztán magyar tulajdon	136	66,2
Van külföldi tulajdon a cégben	70	33,8
Összesen	206	100,0

2. A mintabeli cégek jellemzői: üzleti helyzet és várakozások

A felmérésben résztvevő cégek gazdasági súlyát felmérendő a lekérdezett vállalatokat három indikátor alapján (a nettó árbevétel, az export árbevétel és az állományi létszám) hasonlítottuk össze a feldolgozóiparon belül működő összes céggel. A kapott eredmények arra mutatnak, hogy a megkérdezett 206 cég viszonylag nagy súllyal bír a feldolgozóiparon belül. A felvétel során a nagyobb feldolgozóipari cégeket értünk el, hiszen a feldolgozóipari összes foglalkoztatott 10,3 %-át a mintabeli cégek adják. A felmért cégek nettó árbevétele, az összes feldolgozóipari vállalkozás nettó árbevételenek 7,3 %-át teszi ki, valamint jelentős az exportárbevétel mértéke is: 6,5 %, mindemellett, hogy a megkérdezettek közel 2/3-a magyar tulajdonban lévő vállalat, amelyek általában kevésbé és kisebb arányban exportálnak, mint a dominánsan külföldi tulajdonban lévők.

2.1. táblázat: A felmért cégek súlya a feldolgozóiparon belül nettó árbevétel, export és foglalkoztatottság szerint 2002-ben

	Nettó árbevétel (millió Ft)	Exportárbevétel (millió Ft)	Állományi létszám (fő)
Vállalatok a mintában	768 947	409 994	77 294
Vállalatok a feldolgozóiparban	10 550 467	6 290 828*	746 963
A mintabeli cégek aránya a feldolgozóiparon belül, %	7,3	6,5	10,3

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2002

*Statisztikai Havi Közlemények – 2002/11

A kutatás során a versenyképességet meghatározó indikátorokat a cégek üzleti helyzetével összefüggésben is kívántuk vizsgálni, ezért az utóbbiakra vonatkozóan is tettünk fel kérdéseket. (A felvétel kérdőívét lásd a 4. mellékletben.) Az alábbiakban az üzleti helyzetet leíró indikátorok alakulását ismertetjük.

A válaszadók közel felének, 45,6 %-ának várhatóan 2002-ről 2003-ra nő az árbevétele, 16,6 %-nál nem várható változás, míg 37,8 % árbevétel csökkenésre számít. Összehasonlítva a 2002 és 2001 közötti árbevétel változás adatait a megkérdezett cégek várakozásai javuló tendenciát jeleznek. Míg 2002-ben az előző évhez képest a vállalkozások 50,8 %-ának csökkent az árbevétele, ehhez képest idén lényegesen kevesebb cég számít árbevétele csökkenésére. Néhány százalékkal nőtt azon cégek száma, melyek nettó árbevétele növekedését várják, és a vállalatok több mint kétszerese prognosztizálta árbevétele változatlanságát.

2.2. táblázat: A nettó árbevétel változásának mértéke 2002-ben 2001-hez képest és 2003-ban 2002-höz képest* (folyó áron)

A nettó árbevétel változása	2002/2001		2003/2002*	
	N	%	N	%
csökkent	98	50,2	73	37,2
nem változott	15	7,8	32	16,3
növekedett	82	42,0	91	46,5
összesen	195	100,0	196	100,0

* a cégek várakozásai alapján

A nettó árbevételen belül az exportárbevétel alakulása is hasonló változást tükröz. Míg 2002-ben az előző évhez képest 48,5 % volt a csökkenés, 11 %-nál változatlan és a cégek 40,5 %-a nettó árbevétel növekedést könyvelhetett el, addig 2003-ra a becsült adatok rendre 32,3 %, 17,2 % és 44,8 %.

2002-ben a válaszadók legnagyobb részének, 37,9 %-ának exportárbevétele az összes árbevételének valamivel több, mint 2/3-át tette ki, közel 30 %-uk exportárbevétele 34-66% között mozgott, és 32,4 %-ának nem haladta meg a nettó árbevételen belül a 33 %-ot. A 2003-ban várható exportárbevételükkel kapcsolatban a vállalatok optimistán nyilatkoztak: a cégek több mint fele számít összes árbevételén belül 2/3 feletti exportárbevétel arányra.

Az exportálók közel fele, 42,7% kizárólagosan az Európai Unióba szállít, a kizárólag Európai Unión kívüli országokban értékesítő vállalatok aránya csupán 3,8 %. Az uniós országok közül Németországba és Ausztriába a megkérdezett vállalatok 80,7 %-a exportál, közülük 52,8 %-nak az exportjában kisebb mint 50%-os arányt, 29,5 %-nak 50%-nál pedig nagyobb arányt képvisel a két ország. A kizárólag Németországba és/vagy Ausztriába exportáló cégek aránya a mintán belül 17,6 %.

Az Európai Unióba legnagyobb arányban (26,3 %) a gépipari ágazathoz tartozó vállalatok szállítanak, a textil –és bőripari cégek 22,5 %-ot, a kohászati vállalatok 18,2 %-ot, az élelmiszeriparhoz tartozók 10,5 %-ot valamint a vegyipari cégek 11 %-ot képviselnek. A fa -és papíripar, a nem fém és az egyéb feldolgozóipari vállalatok az EU-ba exportáló vállalatok körében elenyésző, 5 % alatti részesedéssel bírnak. A kizárólag az EU-ba exportáló cégek között legnagyobb arányban (62,8 %) a kis létszámú, 50 fő alatti foglalkoztatottat tartó vállalatok köréből kerülnek ki, a közepes (50-250 fő) cégeknél ugyanez az arány 56,4 %, míg a nagyoknál (250 fő felett) 28,3 %.

2002-ben a vállalatok 65,8 %-a zárta a 2002-es évet nyereségesen, közel 1/3-a viszont veszteséget könyvelt el, és mindössze 3,4 %-uk volt null-szaldós. Összehasonlítva a 2003. évi becsült adatokat az egy évvel korábbi tényadatokkal, szembejövő, hogy a null-szaldóra számító cégek száma több mint négyszeres, és csökken mind a veszteséges, mind a nyereséges cégek száma, de a nyereségeseké némileg kisebb arányban – ez a megkérdezett cégek pénzügyi helyzetének stabilizálódására, a korábbi negatív eredménypozíció némi javulására utal.

2.3. táblázat: Nyereséges, veszteséges és null-szaldós vállalatok 2002-és 2003-ban*

	2002		2003*	
	N	%	N	%
nyereséges	135	65,8	125	61,1
null-szaldós	7	3,4	30	14,6
veszteséges	63	30,8	50	24,3
összesen	205	100,0	205	100,0

* a cégek várakozásai alapján

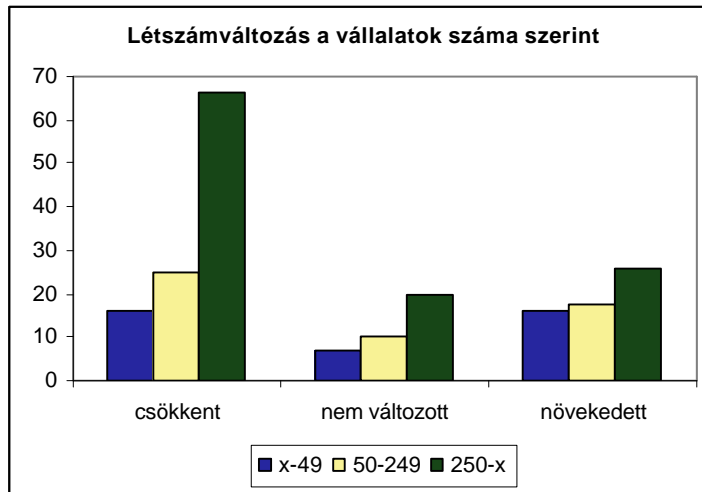
Az előzetes adatok szerint 2003-ban a nyereséges vállalatok legnagyobb arányban a fa-és papíriparon belül (71,4), a gépiparban (68,5 %), egyéb feldolgozóiparban (66,7 %), élelmiszeriparban (65,2 %) és a textil- és bőriparban (61,7 %) lesznek. Az élelmiszeriparban csupán a cégek 4,3 %-a számít veszteségre, több mint 2/3-uk nyereséget könyvel el, és nagy arányban számítanak null-szaldóra (30,4 %) a cégek az ágazaton belül. A vegyipari vállalatok eredményei romló ágazati teljesítményt jeleznek: meglehetősen magas a veszteséges cégek aránya (40,9 %); 30 % körüli a veszteséges vállalatok aránya a textil- és bőriparban és a kohászatban, de e két ágazat nyereséggel záró vállalatainak száma ennek kb. a kétszerese, 60 % körüli.

2.4. táblázat: Nyereséges, veszteséges és null-szaldós vállalatok ágazati megoszlás szerint 2002-ben

	2002			
	veszteséges	null-szaldós	nyereséges	összesen
Élelmiszeripar (15, 16)	13,6	-	86,4	100,0
Textil- és bőripar (17-19)	29,2	6,3	64,6	100,0
Fa- és papíripar (20-22)	50,0	-	50,0	100,0
Vegyipar (23-25)	30,4	-	69,6	100,0
Nemfém ásv. (26)	75,0	-	25,0	100,0
Kohászat (27, 28)	34,2	5,3	60,5	100,0
Gépipar (29-35)	27,8	3,7	68,5	100,0
Egyéb feldolgozóipar (36, 37)	50,0	10,0	40,0	100,0
Feldolgozóipar összesen	31,1	3,8	65,1	100,0

A megkérdezett cégek több mint felénél (51,7 %) a 2002-es létszámhoz képest várhatóan csökkenni fog a foglalkoztatottak száma, és a cégek kevesebb, mint 1/5-nél nem történik változás a foglalkoztatottak létszámát illetően. Létszám csökkenésre elsősorban a nagy cégek számítanak (58,9 %-uk), a foglalkoztatottak számának emelkedésére pedig a kis méretű vállalatok (40 %-uk). A kicsik ugyanilyen arányban számítanak létszám csökkenésre is. A közepes cégek nagyobb arányban számítanak létszám csökkenésre (47,3 %), mint bővülésre (32,7 %).

2.1. ábra: Létszámváltozás 2002 és 2003 között a vállalatok mérete szerint

A gépberuházások 2003-as alakulása nem mutatott kedvező képet: az előző évihez viszonyítva 2,9 %-al több cég csökkentette gépberuházásait, és némileg kevesebb (55,4 %) vállalatnál nőtt a gépberuházás volumene (lásd a 2.4. táblázatot).

2.4. táblázat: Gépberuházások alakulása 2002-ben és 2003-ban, %

Gépberuházás	2002-ben 2001-hez képest	2003-ban 2002-höz képest
Nem volt	5,8	4,9
Csökkent	9,6	12,5
Nem változott	28,9	27,2
Nőtt	55,7	55,4
Összesen	100,0	100,0

3. A versenyképességet meghatározó tényezők

A vállalkozások üzleti helyzetének rövid áttekintése után vizsgáljuk meg azt, hogy a témánk szempontjából kulcsfontosságú kérdésekre milyen válaszokat adtak a megkérdezettek cégek.

A versenyképességet – exportáló cégekről lévén szó – az export piacokon való versenyképességként értelmezhetjük.

Először azt tekintjük át, hogy a megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint milyen tényezők játszanak leginkább szerepet a külpiazi versenyképesség meghatározásában, majd azt, hogy az ebbéli vélemények között milyen számottevő különbségek mutathatók ki az egyes cégek között. Az elemzés második részében azt vizsgáljuk, hogy a versenyképességgel kapcsolatos szubjektív, vállalati vélemények milyen összefüggésben vannak az adott cég egyéb paramétereivel, üzleti helyzetével, és várakozásaival.

Az elemzés harmadik részében azokról a vállalati lépésekről lesz szó, amelyek a versenyképesség javulását, illetve romlását előidézhetik: a bérszint és a bérek emelése mellett a cégek beruházási aktivitása, az innovációs tevékenység és a fejlett info-kommunikációs technológiák (e-mail, Internet) használata tartozik ide.

3.1. A versenyképességről alkotott szubjektív vélemények

A kérdőívben felsoroltunk 16 tényezőt, amelyek hatással lehetnek egy cég versenyképességére és megkértük a válaszadókat, hogy osztályozzák ezeket 1-től 5-ig aszerint, hogy véleményük szerint cégük versenyképességét mennyire befolyásolják valójában a szóban forgó tényezők. Az egyes osztályzat jelentette azt, hogy egyáltalán nem, és az ötös azt, hogy jelentős mértékben gyakorol hatást az adott tényező.

A cégvezetők válaszai alapján az egyes tényezőket a versenyképességre gyakorolt becsült hatás erőssége szerint sorrendbe állítva azt kapjuk, hogy a válaszadók a legerősebb hatásúnak a forint árfolyammal kapcsolatos bizonytalanságot, illetve az erős forint árfolyamot tartják (lásd a 3.1.1. táblázatot). E tényezőktől nem messze maradnak le a munkabérekhez kapcsolódó (magas) járulékok és az adórendszer kiszámíthatatlanságához kapcsolódó tényezők. Az utóbbi átlagos értéke azonban már nem éri el a 3 pontot, azaz a cégek többsége tekintette e tényezőt kevésbé jelentős hatásúnak, mint a versenyképességre erősen hatónak. Ezt követi a gyorsforgalmi utak, valamint a szakképzett munkaerő hiánya, és a munkaerő nem megfelelő képzettsége.

Középtájon helyezkednek el olyan, a piaci és állami intézményrendszer működésének problémáira utaló tényezők, mint a bizonytalan beszállítói kapcsolatok (ami mögött a szerződéses fegyelem gyakori megsértése húzódhat meg) és a lassú állami ügyintézés valamint az állami hivatalokban meglévő korrupció.

A felsoroltak között a legkevésbé ható tényezőnek pedig a társasági adó mértékét, a korszerűtlen vasúthálózatot, valamint a magas áfa kulcsot tekintették a kérdezettek.

Az erős forint árfolyam a cégek között számottevően magasabb pontszámot kapott a gépipari cégek körében: 69,2%-uk állította, hogy jelentős mértékben befolyásolja versenyképességüket, ha erős a forint árfolyama. Mivel a kérdés időszakában a forint/euro árfolyam 260 körül mozgott, a cégvezetők, minden bizonnyal a tavalyi erős 245 körüli árfolyamra gondoltak, mikor a választ megfogalmazták.

A második figyelemre méltó eredmény az, hogy mennyire egyöntetű a cégek véleménye a forint instabilitásának a versenyképességre gyakorolt hatására vonatkozóan. A forint árfolyam erősségével, vagy gyengeségével nem függ közvetlenül össze a forint volatilitása. A mintában lévő cégek különböző mértékben vannak jelen az exportpiacokon, ezért érdekes, hogy erről – a megkérdezett cégek több mint 1/3-a számára a versenyképességet befolyásoló tényezőről – mégis viszonylag egyöntetű képet alkottak. Minden vállalkozás, tekintet nélkül arra, hogy árbevételét milyen arányban exportálja, hasonló véleményt fogalmazott az instabil forint hatásáról.

A másik fontos különbség az egyes tényezőkről alkotott vélemények között a magas bérszínvonal kapcsán figyelhető meg: a külföldi tulajdonban lévő cégeket számottevően jobban befolyásolja ez, mint a tisztán magyar tulajdonban lévőket. Nem arról az ismert tényről van itt szó, hogy az előbbieket bérszínvonala magasabb, mint az utóbbiaké, hanem arról inkább, hogy a külföldi tulajdonban lévő, dominánsan exportáló cégek versenytársaikhoz képest érzik magasnak, és versenyképességüket erősen behatárolónak a magyarországi bérszínvonalat. Nem tudjuk, hogy ez a vélekedés hogyan alakult az utóbbi időben, de a 2002-es és részben a 2003-as, a termelékenység növekedést jóval meghaladó béremelések és ennek nyomán a magyar munkaerő drágulása a környező kelet-közép európai országokhoz képest, magyarázatot szolgáltatnak ezen összefüggéshez.

A negyedik – és ugyancsak a külföldi tulajdonhoz kapcsolódó – összefüggés a bizonytalan beszállítói kapcsolatok szerepére vonatkozik. A külföldi tulajdonban lévő cégek nagyobb arányban említették ezt komolynak a versenyképesség szempontjából, mint a magyar tulajdonban lévőket. Itt figyelembe kell venni, hogy az előbbieket beszállítói az esetek nem elhanyagolható részében (a folyó termeléshez szükséges, az energián kívüli inputok mintegy 40-45%-ában) belföldi cégek, tehát itt nem másról, mint a magyar beszállítók körüli bizonytalanságról (pl. a szerződéses fegyelem gyakori megsértéséről) van szó. A külföldi tulajdonú, dominánsan exportra termelő vállalkozások versenyképességére tehát az intézményi, az adózással összefüggő és a szakképzett munkaerővel kapcsolatos problémák mellett még a hazai beszállítók okozta bizonytalanság is negatív hatással van.

Mélyebb elemzés nélkül is belátható, hogy a felsorolt 16 tényező némelyike között szoros oksági, logikai kapcsolat húzódik meg és e tényezők egymással lazábban-szorosabban összefüggő csoportokba rendezhetők. Az árfolyammal, a bérszínvonallal, az adózással összefüggő, vagy az infrastrukturális és az intézményi faktorok a versenyképességet más-más csatornán, hatásmechanizmuson keresztül befolyásolják. Azaz a felsorolt faktorok gyakran egy-egy különálló tényező megjelenéseiként (indikátoraiként) foghatók fel. Egy ilyen csoportosítás pedig miközben könnyebbé teszi az elemzést, rávilágít az elemzett faktorok mögötti

lényeges tényezők szerepére. E csoportok pontos felrajzolásakor egyrészt a logikailag összetartozó tényezők keresése mellett a vállalatvezetők válaszaiból az összetartozókat, az egymáshoz hasonló, közelálló válaszokat gyűjtöttük egybe¹.

3.1.1. táblázat: Vállalatvezetői vélemények a versenyképességet befolyásoló tényezőkről

A versenyképességet befolyásoló tényezők	Az 5-ös pontszámot adók aránya	Átlag*
Alacsony forint /euró árfolyam (erős forint)	60,6	4,21
A forint /euró árfolyam instabilitása	34,6	3,82
Magas szállítási költségek	37,0	3,81
A munkabérhez kapcsolódó járulékok (nyugdíj és egészségügyi járulék) kulcsai	39,4	3,81
Az adórendszer kiszámíthatatlan változásai	12,8	2,92
A gyorsforgalmi utak, autópályák hiánya Magyarországon	17,6	2,85
A szakképzett munkaerő hiánya	14,0	2,86
A munkaerő nem megfelelő képzettsége	10,3	2,77
A magas bérszínvonal	10,7	2,75
Állami hivataloknál lassú és kiszámíthatatlan ügyintézés	6,7	2,66
Korrupció az állami hivataloknál	6,1	2,19
Az import termékre kivetett vám	8,9	2,20
Bizonytalan beszállítói kapcsolatok	4,6	2,01
A társasági adó kulcsa (18 %)	4,8	2,05
A korszerűtlen vasúthálózat, lassú vasúti szállítás Magyarországon	8,1	1,94
Az áfa kulcsa (25 %)	8,0	1,98
Egyéb	16,2	1,87

*Az átlag alapja: 5-ös skála, ahol 1=egyáltalán nem befolyásol, 5=jelentősen befolyásol

Az elemzés során három tényező-csoportba soroltuk be a fent felsorolt faktorokat. Ezek az alábbiak:

?? A forint árfolyam és a szakképzett munkaerő

Erős forint árfolyam

A forint / euro árfolyam instabilitása

Szakképzett munkaerő hiánya

A munkaerő nem megfelelő képzettsége

?? Bérszínvonal, adó- és járulékkerhek, adózás

A magas bérszínvonal

A munkabérhez kapcsolódó járulékok

Adórendszer kiszámíthatatlan változásai

Importvámok

Társasági adó

Áfa

¹ E cél elérése érdekében hierarchikus klaszter-elemzést végeztünk. A csoportosításból kihagytuk az 'egyéb' válaszokat.

?? Infrastruktúra és intézmények

Gyorsforgalmi utak, autópályák hiánya

Korszerűtlen vasúthálózat

Magas szállítási költségek

Lassú, kiszámíthatatlan ügyintézés az állami hivatalokban

Korrupció

Bizonytalan beszállítói kapcsolatok

Az így kapott csoportok azzal a tulajdonsággal rendelkeznek, hogy a bennük lévő faktorokra adott vállalatvezetői válaszok voltak leginkább összetartozók, azaz a csoportok a versenyképességre ható tényezők más-más, egymástól elkülöníthető vetületeit ragadják meg.

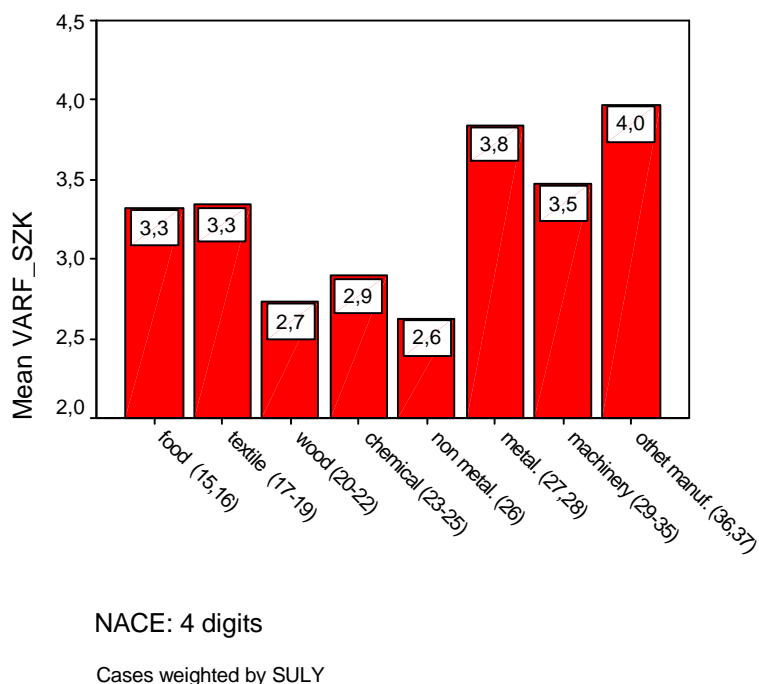
Az elsőbe a forint / euró árfolyammal és a humán erőforrások képzettségével kapcsolatos hatásokat vontuk össze, a másodikban a vállalat exporttermékeinek költségeit befolyásoló tényezők szerepelnek, a harmadikban pedig az infrastrukturális hatások mellett intézményi tényezők, közöttük a kormányzattal (korrupció és lassú ügyintézés), illetve a cégek üzleti kapcsolataival összefüggők (bizonytalan beszállítói kapcsolatok). Ezek után a vállalatvezetők által az egyes faktoroknak a vállalati versenyképességre gyakorolt hatását mérő pontszámok alapján kiszámoltuk azt, hogy a tényező-csoportok milyen átlagos erősséggel befolyásolják a vállalatok versenyképességét. Az árfolyammal és a szakképzettséggel összefüggő hatások átlagpontszáma 3,4, a másik két tényező-csoporté pedig 2,5 körül alakul. (A tényező-csoportokra számított átlagpontszámok statisztikáit a mellékletben közöljük).

Nézzük meg ezek után, hogy a fenti három tényezőcsoport a vállalatok mely csoportjainál játszik szignifikánsan jelentősebb, illetve gyengébb szerepet!²

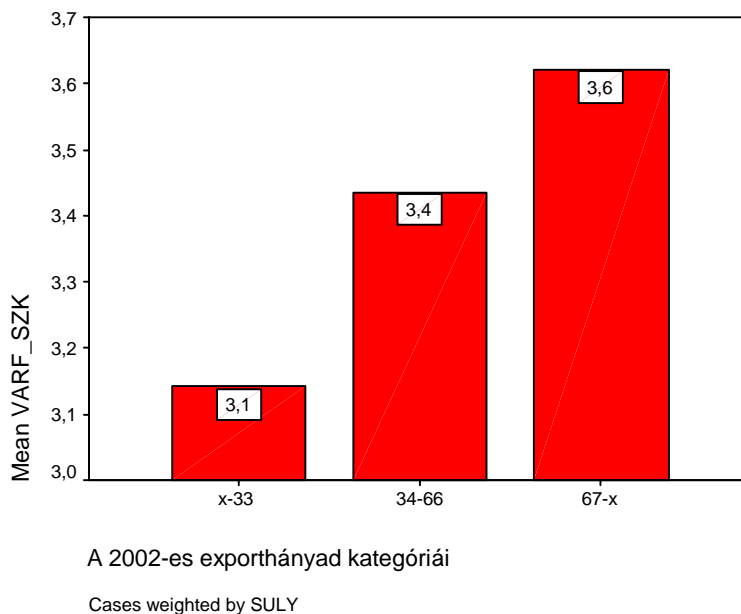
Az árfolyammal és a munkaerő szakképzettségével kapcsolatos hatások a legkomolyabban a gépipari és a kohászati cégeket érintik, legkevésbé pedig a papír- és faipari cégeket (lásd a 3.1.1. ábrát). Másrészt a nagyobb arányban exportáló cégekre inkább hatnak a tényezők, mint a döntően belföldre szállítókra (lásd 3.1.2. ábrát), harmadrészt pedig azok a cégek érzik inkább ezeket a hatásokat, amelyek exportja többségében az EU-ba irányul.

² Az alábbiakban csak a statisztikailag számottevő hatásokról lesz szó.

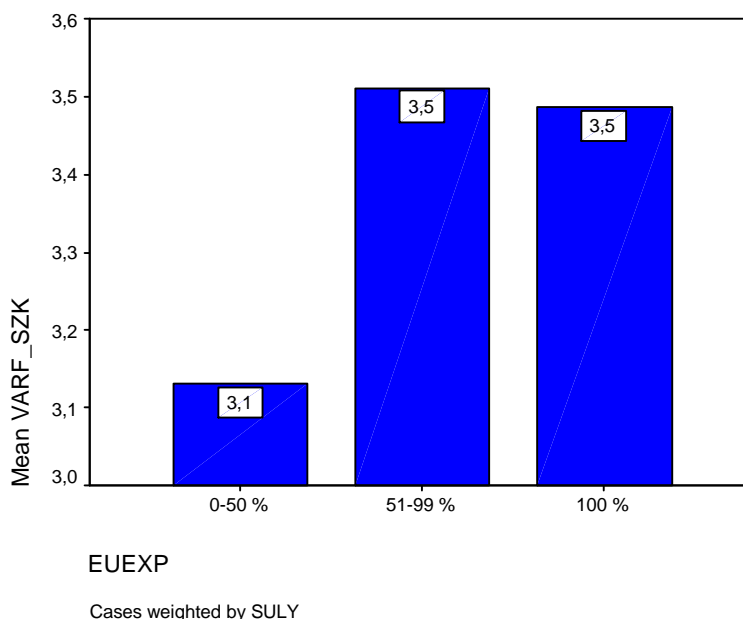
3.1.1. ábra: Az árfolyam és a szakképzettség hatása a versenyképességre a feldolgozóipar ágazatai között, átlagpontszámok

3.1.2. ábra: Az árfolyam és a szakképzettség hatása a versenyképességre az export árbevételben belüli arány szerint, átlagpontszámok

3.1.3. ábra: Az árfolyam és a szakképzettség hatása a versenyképességre az EU-ba irányuló exportnak az összes exporton belüli aránya szerint, átlagpontszámok

Az eredmények alapján azt állíthatjuk tehát, hogy a forint árfolyam körüli bizonytalanság, az erős forint, valamint a szakképzett munkaerővel kapcsolatos minőségi és mennyiségi problémák éppen azokat a cégeket érintik leginkább, amelyek a magyar gazdaság fejlődése és a GDP hosszú távú növekedése szempontjából a legfontosabb vállalati szegmensbe tartoznak. Egy viszonylagos árfolyam-stabilitás elérése, illetve a szakképzésben már évek óta és egyre inkább érezhető anomáliáinak orvoslása tehát éppen ennek a cégcsoportnak a versenyképességét javítaná érezhetően.

A forint / euró árfolyammal és a humán erőforrás képzettségével kapcsolatos hatások a vállalatvezetők válaszai alapján összetartozónak számítanak, a hozzájuk tartozó tényezőket hasonlóan ítélték meg a válaszadók. Mivel azonban a versenyképesség más-más metszetét mutatják, megvizsgáltuk e hatásokat külön-külön is. Összevontuk az árfolyamra vonatkozó (erős forint, forint/euró árfolyam instabilitása) valamint a munkaerőre vonatkozó (munkaerő nem megfelelő képzettsége, szakképzett munkaerő hiánya) két tényezőt, és az összevont változók alapján vizsgáltuk ezek összefüggését a vállalati háttérváltozókkal.

3.1.2. táblázat: A munkaerő versenyképességet befolyásoló hatása a magyar tulajdonú illetve a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező vállalatok esetében

Külföldi tulajdon	A munkaerő versenyképességet befolyásoló hatása (%)						
	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	Összesen	N
Nincs	26,3	21,9	24,1	23,4	4,4	100	137
Van	34,8	15,9	26,1	10,1	13	100	69
Összesen	29,1	19,9	24,8	18,9	7,3	100	206

A munkaerő szakképzettségének a versenyképességre gyakorolt hatását szignifikánsan másképp látják a tisztán magyar tulajdonú, illetve a részben vagy egészben külföldi tulajdonú cégeknél. Ahol volt külföldi tulajdon, azok a cégek szélsőségesebb válaszokat adtak a tisztán magyar tulajdonúknál: többen voltak azok, akik fontosnak és azok is, akik elhanyagolhatónak tartják e tényezők hatását a vállalati versenyképesség szempontjából.

Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy a tulajdon típusával összefüggésben a cég nagyságának hatása is szerepet játszik ebben: a magyar munkaerő elégtelen szakképzettségi szintjének a versenyképességre gyakorolt hatását a külföldi tulajdonban lévő cégek között jellemzően a közepes és nagy cégek tartják kiemelkedően fontosnak. Az EU-ba exportáló cégek körében ugyancsak kiemelkedő fontosságot tulajdonítanak e tényezőnek a vállalat versenyképessége terén.

3.1.3. táblázat: Az árfolyam versenyképességet befolyásoló hatása a különböző exporthányaddal rendelkező cégek esetében

Exporthányad kategóriák (%)	Árfolyam					Total	N
	1*	2*	3*	4*	5*		
x-33	11,5 %	14,8 %	34,4 %	13,1 %	26,2 %	100 %	61
34-66	2,8 %	9,7 %	30,6 %	15,3 %	41,7 %	100 %	72
67-x	1,5 %	4,4 %	27,9 %	32,4 %	33,8 %	100 %	68
Total	5 %	9,5 %	30,8 %	20,4 %	34,3 %	100 %	201

*Az átlag alapja: 5-ös skála, ahol 1 = egyáltalán nem befolyásol, 5 = jelentősen befolyásol

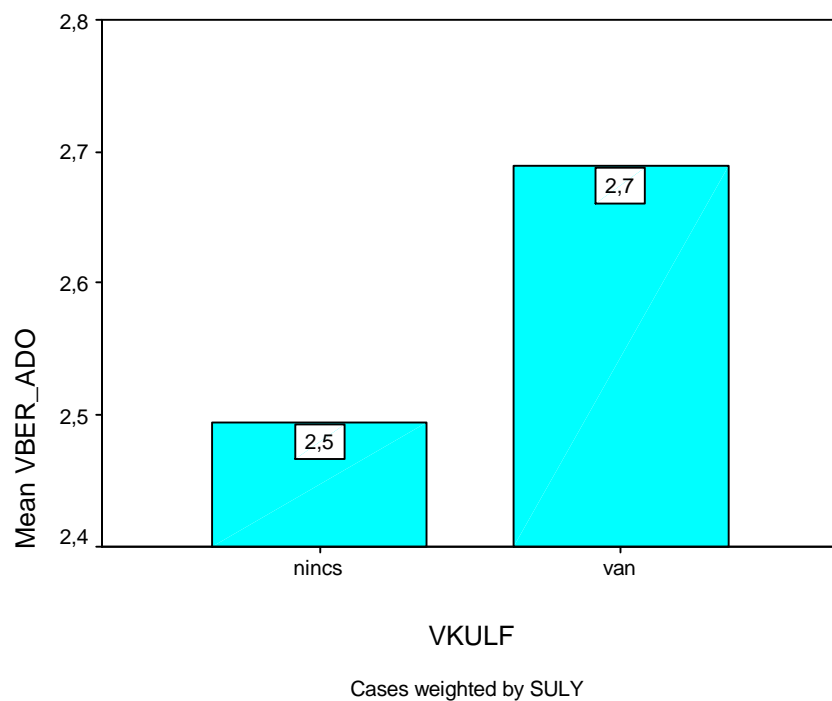
Az árfolyam ingadozása kézenfekvő módon azon vállalatok életére, versenyképességére van erőteljesebb hatással, amelyek árbevételük nagyobb hányadát exportálják. Ez jól kiolvasható a táblázatból is, a 67%-nál nagyobb exporthányaddal rendelkező cégek 66,2%-a említette, hogy befolyásolja illetve erőteljesen befolyásolja versenyképességét a tényező (e cégek adtak 4-es vagy 5-ös osztályzatot), míg ahol az export az árbevétel legfeljebb 33%-át adja ez az arány 49,3%.

Amennyiben a nettó árbevétel és az export árbevétel 2003-as dinamikája alapján vizsgáljuk az árfolyam hatását, érdekes eredményt kapunk. Azon cégek ugyanis, amelyek nettó árbevétele, illetve exportja nem változott 2003-ban az előző évhez képest, kevésbé említették versenyképességüket befolyásoló tényezőnek az árfolyamot, míg mind azok, amelyek árbevétele nőtt vagy csökkent, szignifikánsan erőteljesebb szerepet tulajdonítottak e tényezőnek. Az eredmények alátámasztják tehát, hogy egy stabilabb és a 2002-es szintnél gyengébb forint árfolyam mellett a feldolgozóipari cégek erőteljesebb export növekedést tudtak volna elérni 2003-ban. A forint árfolyam a jelenleginél kisebb volatilitása, illetve kiszámíthatósága tehát közvetlenül javítaná az exportáló cégek üzleti helyzetét, és elősegítené az export erőteljesebb növekedését.

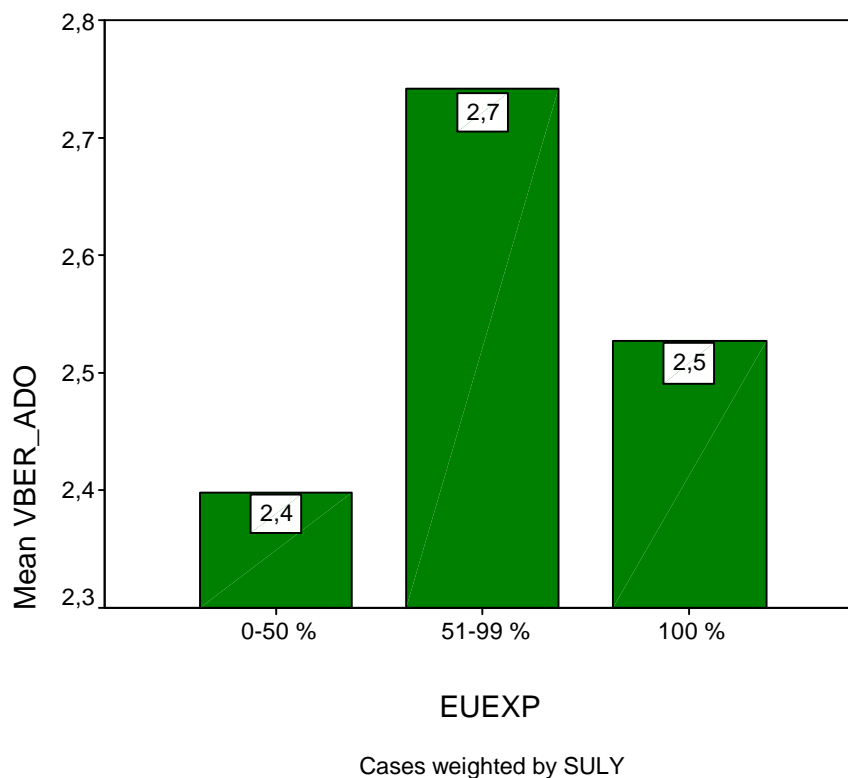
A versenyképességre ható, és a magas bérszínvonallal, valamint adó- és járulékkerhekkel kapcsolatos tényezőket elsősorban a vegyipari cégek tartották fontosnak (2,95-ös átlagpontszámmal). A részben, vagy egészben külföldi tulajdonban lévő cégek véleménye megegyezik ezzel: a magyar tulajdonban lévő cégekhez képest nagyobb jelentőségűnek tartják a fenti tényezőket a versenyképesség szempontjából (2,69). A harmadik számottevő különbség e tekintetben a döntően, bár nem kizárólag az EU-ba exportáló cégek véleményében mutatkozik az EU-ba csak részben vagy egyáltalán nem exportáló cégekhez képest. Az előbbieknél a magas bérszínvonal, az adó- és járulékkerhek sokkal fontosabbak a

cég versenyképessége szempontjából, mint az utóbbiaknál (lásd a 3.1.4. és 3.1.5. ábrát).

3.1.4. ábra: A bérszínvonal és az adó- valamint járulékterhek hatása a versenyképességre a külföldi tulajdon jelenléte szerint, átlagpontszámok

3.1.5. ábra: A bérszínvonal és az adó- valamint járulékkerhek hatása a versenyképességre az EU-ba irányuló exportnak az összes exporton belüli aránya szerint, átlagpontoszámok

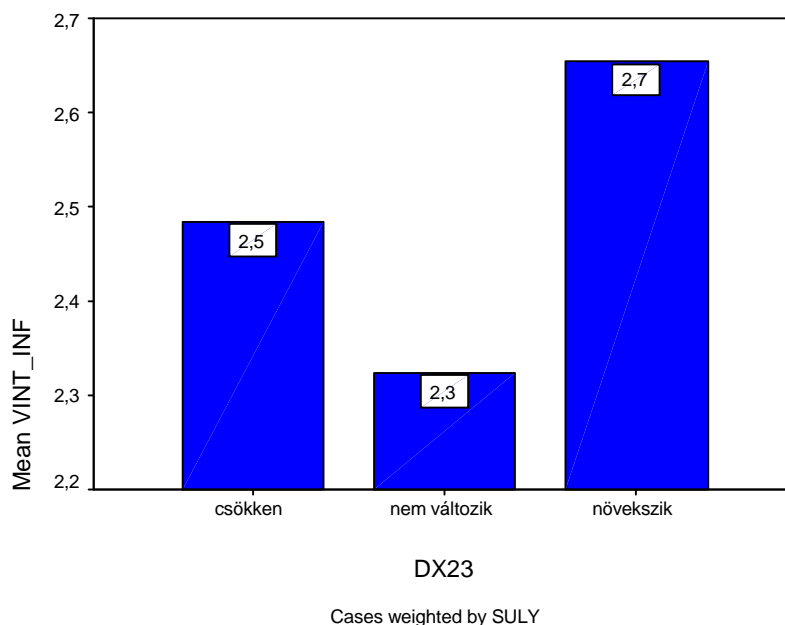

A versenyképességet elsősorban a költségek oldalról befolyásoló, szóban forgó tényezők tehát a többi cégnél erősebben érintik a külföldi tulajdonban lévő, döntően az EU-ba exportáló vállalatokat. E tényezők is a magyar gazdaság fejlődésében, a modern technológiák bevezetésében és alkalmazásában meghatározó vállalati szektor üzleti esélyeit befolyásolják legerősebben. Az adóterheknek, illetve a bérekhez kapcsolódó járulékkerheknek a csökkentése az EU-ba exportáló cégek versenyképességét javíthatná leginkább.

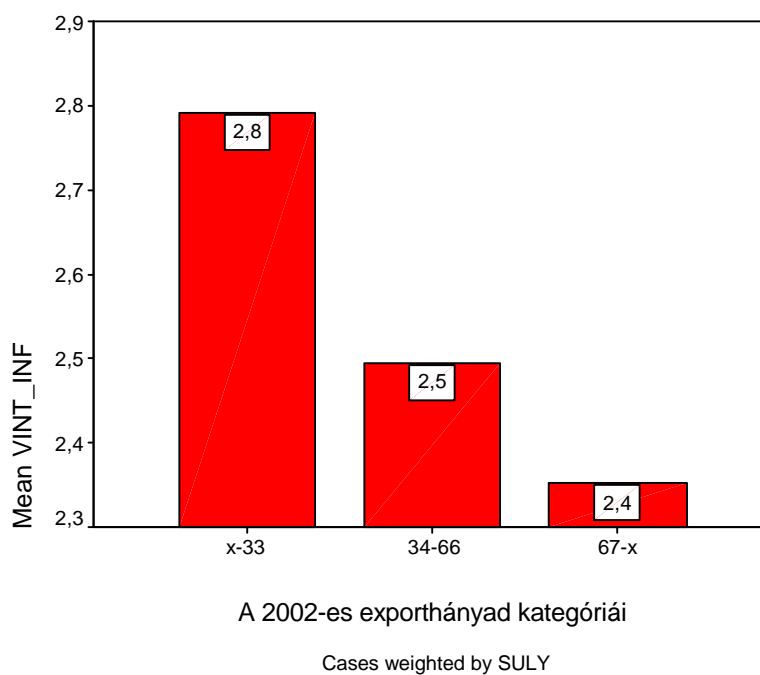
A harmadik vizsgált tényező-csoport az intézményrendszer működésével és az ország infrastrukturális adottságaival kapcsolatos. E tényezők leginkább az exportjukat növelni képes, és egyébként kapacitástartalékokkal rendelkező, jellemzően belföldre szállító cégek versenyképességének meghatározódását befolyásolják a vállalatvezetők véleménye szerint. Azon cégek, amelyek növelni tudták 2003-ban exportárbevételüket, inkább érzik fontosnak a fenti tényezőket, mint azok, amelyek nem. Másrészt a kapacitáskihasználtság csökkenésével egyre erősebb e tényezők szerepe, harmadrészt pedig az export arányának csökkenésével e tényező-csoport fontossága is növekszik a versenyképesség meghatározódásában (lásd a 3.1.6., 3.1.7. és 3.1.8. ábrát).

Az eredmények tehát arra mutatnak, hogy az infrastruktúra hiányosságai, és az állami intézmények működésével kapcsolatos anomáliák (korrupció, lassúság,) leginkább a dinamikus, export forgalmukat rövid távon is növelni képes de *döntően belföldre szállító* cégek továbbfejlődése elé gördít gátakat.

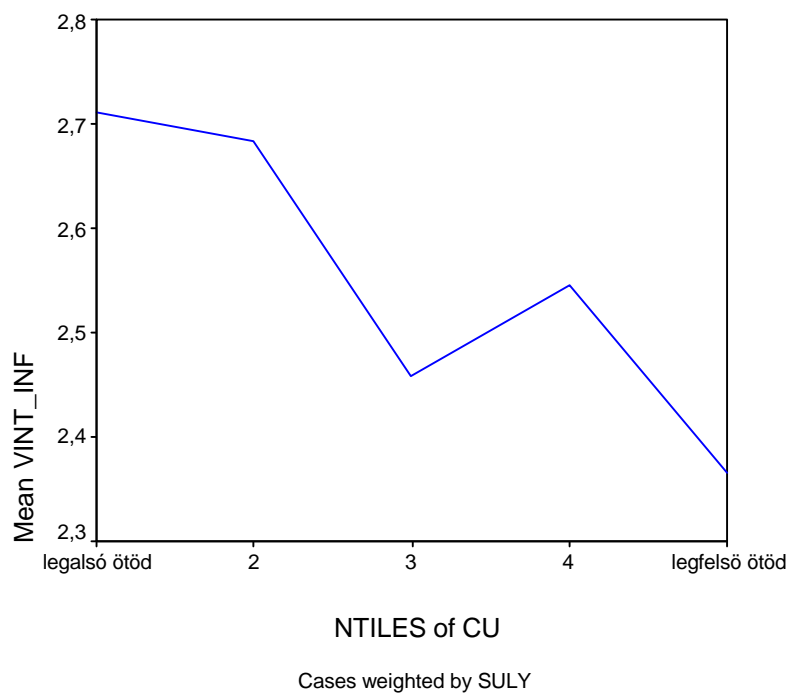
3.1.6. ábra: Az infrastrukturális és intézményi tényezők hatása a versenyképességre az export volumenének 2003-as alakulása szerint, átlagpontszámok

3.1.7. ábra: Az infrastrukturális és intézményi tényezők hatása a versenyképességre az export összforgalomban játszott szerepe szerint, átlagpontszámok

3.1.8. ábra: Az infrastrukturális és intézményi tényezők hatása a versenyképességre a kapacitáskihasználtság szintje szerint, átlagpontszámok

Magyarázat: NCU: a cégek ötödei a kapacitáskihasználtság szintje szerint

3.2. Innovációk és beruházási aktivitás

Eddig a versenyképességet meghatározó olyan tényezőkről volt szó, amelyek többé-kevésbé külső adottságokként foghatók fel a cégek számára. A következőkben pedig a cégek olyan tevékenységeit, fejlesztéseit vizsgáljuk, amelyek közvetlenül javíthatják a cég versenyképességét. Az innováció, az új termékek és eljárások bevezetésének gyakorisága mellett a beruházási aktivitást elemezzük.

3.2.1. táblázat: Az innovációs tevékenység egyes formáinak előfordulása a cégeknél, %

Az innovációs tevékenység fajtái	Az egyes lépéseket alkalmazó cégek aránya, %
Technológia fejlesztés	53,3
Gyártmányfejlesztés	43,9
Fejlesztéshez kapcsolódó oktatás, képzés	43,8
Műszaki kutatás-fejlesztés	28,3
Próbaüzem	14,5
Know-how vásárlás, alkalmazás	4,2
Licenc, szabadalom vásárlás, alkalmazás	2,6
Egyéb, éspedig	4,0
Legalább egy a felsoroltak közül (INNOV)	69,8

A megkérdezett közepes és nagy cégek több mint kétharmadánál történt valamilyen technológiai fejlesztés, gyártmányfejlesztés vagy ezzel kapcsolatos képzés az utóbbi három évben (lásd a 3.2.1. táblázatot). E tevékenységek között 44%-uk számolt be gyártmányfejlesztésről, illetve ehhez kapcsolatos oktatás beindításáról, közel 30%-nál volt valamilyen mértékű műszaki fejlesztés, 15%-nál volt próbaüzem, és 4,2% vásárolt és alkalmazott know-how-t, 2,6% pedig licencet. Az elmúlt három évben legalább egy új terméket vezetett be a cégek több mint fele (53,2%), és legalább egy új termelési eljárást kezdett alkalmazni a cégek több mint harmada (38%). A cégek 35%-ánál legfeljebb 10 új termék gyártására került sor, és 22,2%-nál tíznél is több új terméket kezdtek gyártani.

Már korábban láttuk, hogy 2003-ban némileg csökkent a beruházási aktivitás 2002-höz képest a megkérdezett cégek körében: 4,9%-uknál nem volt beruházás, 12,5 %-nál csökkent a beruházások volumene, 27,2%-nál nem volt változás és 55,4%-uk számolt be a beruházások valamilyen mértékű növekedéséről.

A beruházások, az innovációs tevékenység és az új termékek, eljárások bevezetése között szignifikáns pozitív – bár nem túl erős – összefüggések állnak fenn (lásd a 3.2.2. táblázatot).

3.2.2. táblázat: Az innovációs tevékenység lépései, a beruházási aktivitás és az új eljárások, gyártmányok bevezetése közötti összefüggések, (Pearson féle korreláció)

	BERUH02	BERUH03	TERMEK	ELJARAS	INNOVACIO
BERUH02	1,000	0,500	0,272	0,165*	0,207**
N	205	203	205	205	205
BERUH03		1,000	0,261**	0,294**	0,230**
N		204	204	204	204
TERMEK			1,000	0,465**	0,295**
N			206	206	206
ELJARAS				1,000	0,339**
N				206	206
INNOVACIO					1,000
N					206

*p ? 0,05, **p ? 0,01

Magyarázat:

BERUH02: beruházási aktivitás 2002-ben

BERUH03: beruházási aktivitás 2003-ban

TERMEK: új termék bevezetése 2001-2003 között (0: nem volt ilyen, 1: volt ilyen)

ELJARAS: új gyártási eljárás bevezetése 2001-2003 között (0: nem volt ilyen, 1: volt ilyen)

INNOV: innovációs tevékenység 2001-2003 között

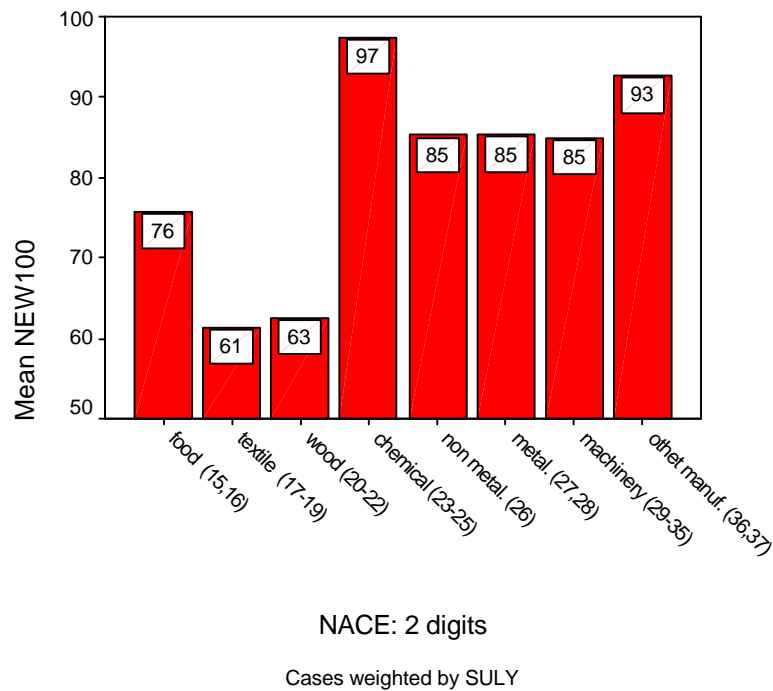
Ha összeszámoljuk az innovációs tevékenység 3.3.1 táblázatban felsorolt különböző módjait és az új termékek, eljárások bevezetésének előfordulását, akkor a cégek közel 4/5-ben (79,2%) került sor az utóbbi három évben valamilyen technológiai fejlesztésre. *Leggyakrabban a vegyipari cégeknél történt ez, legkevésbé pedig a textiliparban, illetve a papír- és a faiparban* (lásd a 3.2.1. ábrát).

A 2003-ban várhatóan nyereséges cégek 86%-a számolt be a gyártási technológia megújítására tett lépésekről, miközben az évet null-szalddal zárók 63%-a, a veszteségesek 75%-a (lásd a 3.2.2. ábrát). A harmadik vállalati paraméter, amely szerint a technológiai fejlesztés előfordulása számottevően eltér az egyes cégek között, az az EU export súlya az összes exporton belül. Figyelemre méltó, hogy a legnagyobb mértékben a kizárólag az EU-ba szállító cégek körében fordult elő legritkábban a technológiai fejlesztés valamilyen lépése: e cégek 70%-a, míg legnagyobb arányban a döntően, de nem kizárólag az EU-ba szállítóknál láthatjuk ezt (88%) (lásd a 3.2.3. ábrát).

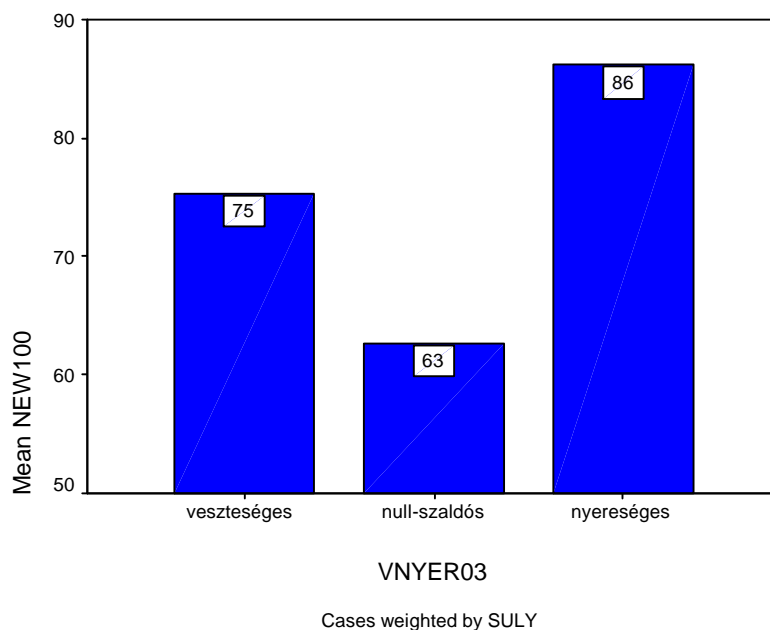
Technológiai fejlesztésekre gyakrabban került sor az alacsonyabb, mint a magasabb kapacitáskihasználást elérő cégeknél. Ez a tény feltehetően a 2002-2003-ra jellemző lanyhuló konjunktúra időszakával függ össze, másrészt arra világít rá, hogy a viszonylag nagyobb kapacitásfeleslegekkel rendelkező cégek túlnyomó többsége a

konjunktúraciklus alsó ágát – előrelátóan – a gyártási technológia megújítására használták fel.

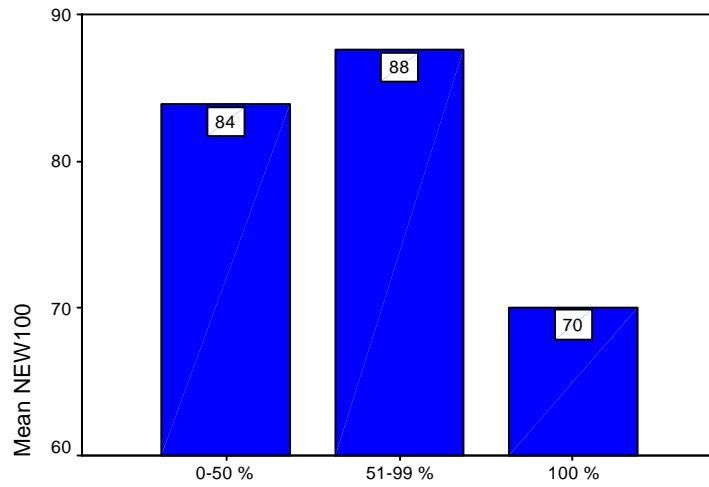
3.2.1. ábra: A technológiai fejlesztés előfordulása az egyes ágazatokba tartozó cégeknél, %

3.2.2. ábra: A technológiai fejlesztés lépéseinek előfordulása a cégek 2003-as várható eredménypozíciója szerint, %

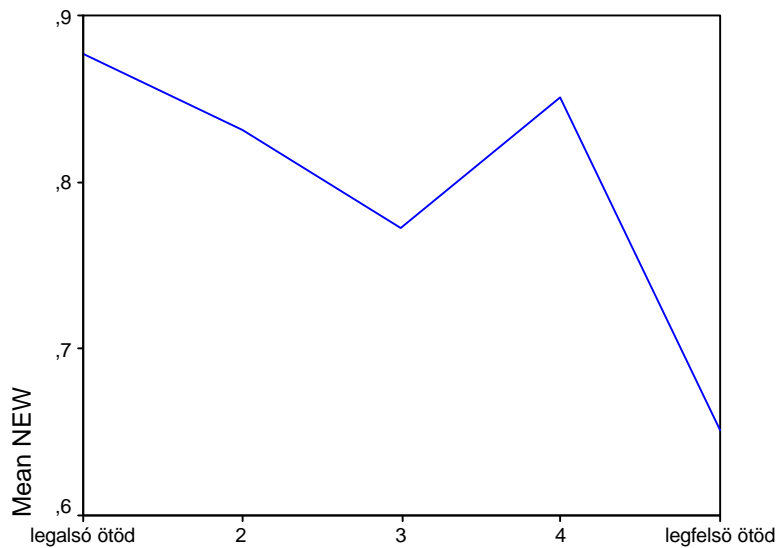
3.2.3. ábra: A technológiai fejlesztés lépéseinek előfordulása az EU-ba irányuló exportnak az összes exporton belüli aránya szerint, %

EUEXP

Cases weighted by SULY

3.2.4. ábra: A technológiai fejlesztés lépéseinek előfordulása a kapacitáskihasználás ötödei szerint, %

NTILES of CU

Cases weighted by SULY

3.3. Az info- kommunikációs technológiák alkalmazása

A vállalati versenyképesség szempontjából fontos tényező lehet az, hogy mennyire használja a cég a modern info-kommunikációs technológiákat. Ezek közül a kérdezés során az e-mail és az internet használatra vonatkozóan tettünk fel kérdéseket. Az eredmények szerint a cégek 65 %-ának van honlapja, és mintegy 4/5-ük használ a vállalati működés egyes területein elektronikus levelezést, vagy internetet (lásd a 3.3.1. táblázatot).

3.3.1. tábla: Az e-mail és az Internet használat elterjedtsége a megkérdezett cégek körében, %

Az Internet / e-mail használat területei	e-mail	Internet
Az ügyfelek (vevők) kiszolgálása	81,0	74,6
Piaci információk gyűjtése	83,3	86,4
Belső kommunikáció	63,1	46,9*
Reklám / marketing	58,0	71,1
beszállítókkal való kapcsolattartás	81,1	68,5

*: intranet

Ezek mögött a viszonylag magas arányok mögött néhány vállalati jellemző mentén számottevő különbségek figyelhetők meg. Az ágazatok között szignifikánsan ritkábbak a honlappal rendelkező cégek a textiliparban (46,8%) míg az átlagosnál nagyobb arányban van honlapjuk a gépipari cégeknek (75%). (Lásd a 3.3.1. ábrát)

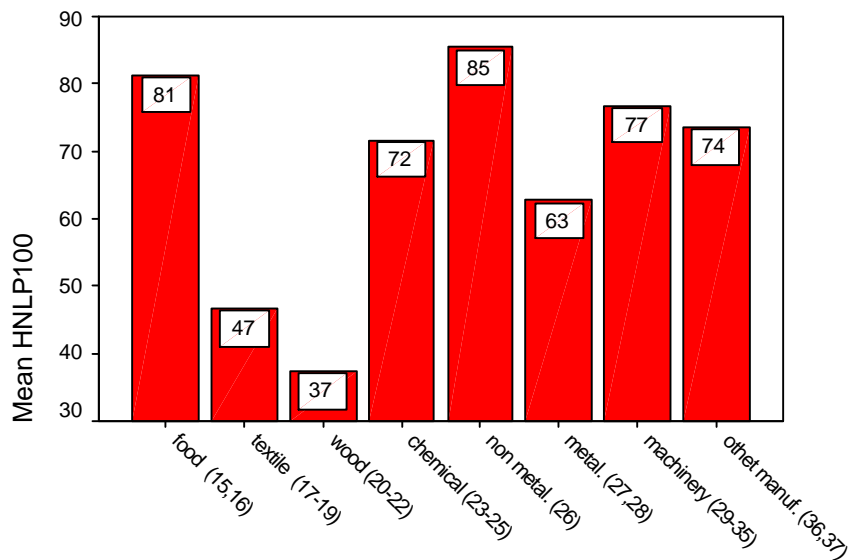
Másrészt a cégek méretével áll összefüggésben az Internet és e-mail használat is. Ennek intenzitásáról nem állnak rendelkezésünkre pontos adatok, de úgy gondoljuk, hogy a honlappal való rendelkezés vízvázasztó ebben: a honlap kifejllesztése ugyanis azt jelenti, hogy az adott cég vezetése az internetet ténylegesen információs csatornának tekinti, közölni is kíván ennek segítségével információkat és erre hajlandó pénzt is áldozni. Ezek után nézzük részletesebben a honlappal való rendelkezés milyen cégjellemzőkkel függ össze.

A nagyobb cégek körében átlagosnál gyakoribb (81%), a kisebbek körében pedig ritkább (35%), hogy saját honlapjuk legyen. Ez a tény a kis-, közepes és a nagy cégek közötti, az internet használattal összefüggő különbségekre hívja fel a figyelmet. A mintában lévő kisebb és közepes méretű cégek e téren való lemaradása a nagy cégek mögött valószínűleg negatívan hat az előbbieket növekedési potenciáljára és versenyképességére. (A technológiai újítások bevezetése és a honlappal való rendelkezés között egyébként szignifikáns, bár nem túl erős, pozitív összefüggés figyelhető meg [$r=0,159$]).

Harmadszor a cég üzleti helyzete, illetve ennek változása mentén láthatunk lényeges különbségeket: az export volumenét 2003-ban növelni tudó cégek az átlagosnál nagyobb arányban rendelkeznek honlappal, sőt minél rosszabb eredményt értek el a cégek e téren, annál ritkább körökben az internet használat becsült sűrűsége (lásd a 3.1.3 ábrát). Nem tudjuk, hogy az oksági kapcsolat milyen irányú, az internet intenzívebb használata mennyiben járul hozzá az export volumen kedvezőbb

alakulásához, vagy az utóbbi teszi-e lehetővé, illetve szükségessé az internet intenzívebb használatát. De tény a két tényező közötti összefüggés léte (amelyet egyébként többtényezős, logisztikus regressziós elemzés is megerősít), ami újfent aláhúzza és empirikusan is megerősíti az info-kommunikációs technológiák használata és a cég üzleti pozíciója közötti *a priori* feltételezett pozitív kapcsolatot.

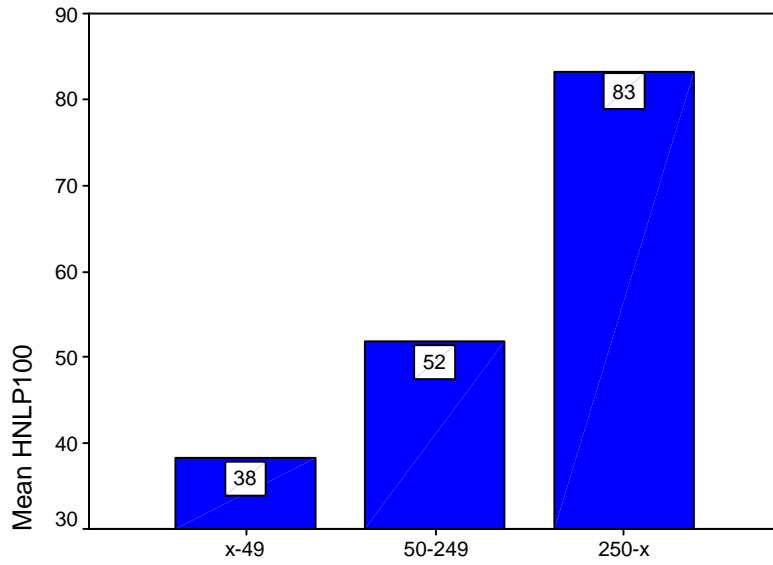
3.3.1. ábra: A cég honlap elterjedtsége a különböző feldolgozóipari ágazatokban, %

NACE: 2 digits

Cases weighted by SULY

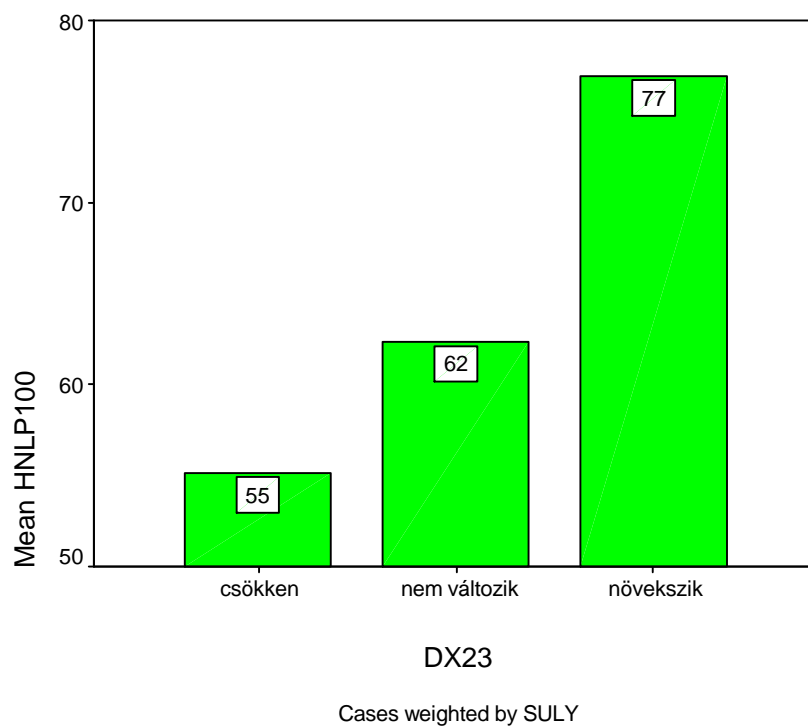
3.3.2. ábra: A céges honlap elterjedtsége a különböző nagyságú cégek körében, %

VFOGL03

Cases weighted by SULY

3.3.3. ábra: A honlappal való rendelkezés aránya az export árbevétel volumenének 2003-as becsült alakulása szerint, %

4. Néhány következtetés

A fenti vizsgálatban megkérdezett cégek a feldolgozóiparon belül jelentős szereppel bíró cégcsoporthoz tartoznak. A vállalati versenyképesség összetevőit vizsgáló kérdőívre adott válaszaik jól reprezentálják a feldolgozóipari cégek egészét.

A kutatási eredmények egyrészt arra hívják fel a figyelmet, hogy a vállalati szintű versenyképesség fogalma és az ezt meghatározó tényezők nagymértékben eltérhetnek a cégek nagysága, piaci orientációja (pl. árbevételének mekkora aránya származik exportból), vagy ágazata szerint.

Az eredmények arra vallanak továbbá, hogy ma a magyar cégek számára a versenyképességüket meghatározó kardinális tényező a forint árfolyam alakulása és stabilitása körül keresendő (A felvételre még novemberben, a forint elleni támadás és a 3 százalékpontos kamatemelés előtt került sor!). Másrészt a humán tőke, a szakképzett munkaerő képzettségének elégtelensége és ennek a versenyképességben játszott kimagasló szerepe ismételten felhívja a figyelmet e tényezőnek a gazdaság közép- és hosszú távú fejlődésére gyakorolt hatására.

A vállalati versenyképességet triviálisan befolyásoló többi tényező-csoport (pl. jogbiztonság, magas adóráták) szerepe az előbbiekhöz képest jelenleg másodlagos.

Harmadrészt a vizsgálat eredményei több oldalról és empirikusan is megerősítik a technológiai fejlesztés, a fejlett info-kommunikációs technológiák alkalmazása és a vállalat üzleti helyzete közötti pozitív kapcsolatok létét.

Mellékletek

M1. Súlyozás

A súlyozás során alkalmazott súlyok az alábbiak voltak:

Cég létszáma	=	súly	
-49 fő: 43/58	=	0,74	
50-249 fő: 55/94	=	0,58	
250- fő: 107/53	=	2,02	

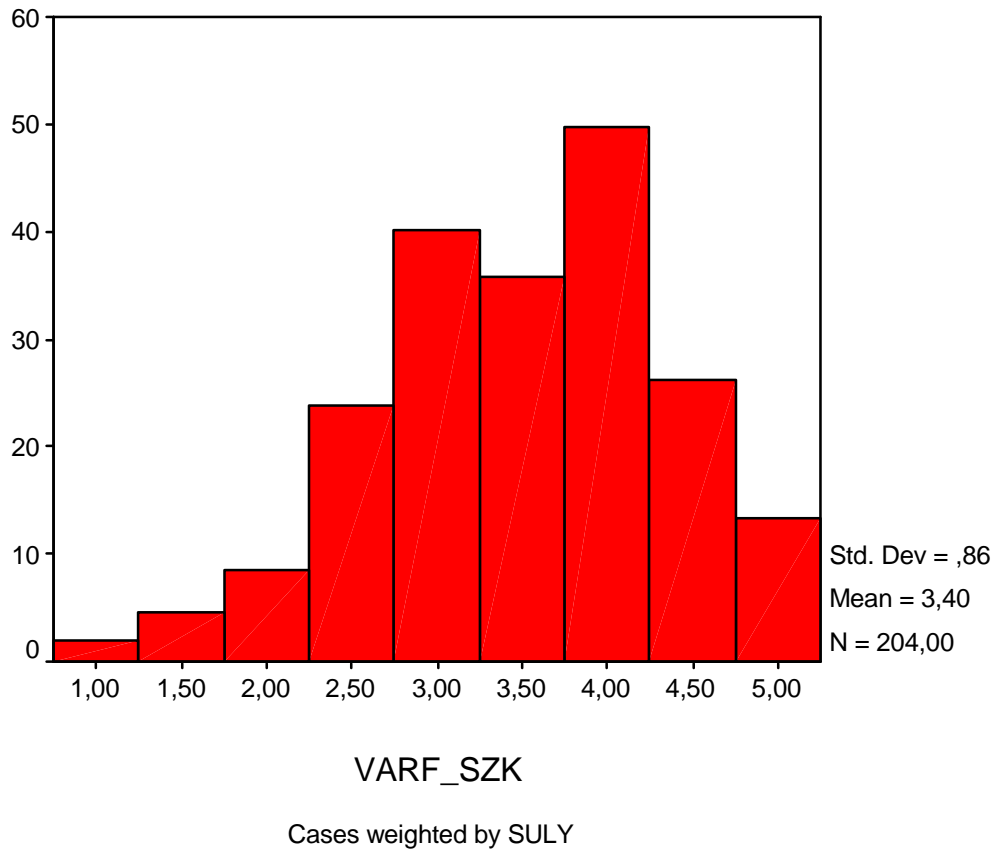
M1. táblázat: A feldolgozóiparban alkalmazásban állók átlagos statisztikai állományi létszáma 2002-ben (fő)

Létszám kategóriák (fő)	Létszám 2002-ben (fő)	Létszám 2002-ben (%)
-49	157743	21,1
50-249	198586	26,6
250-	390634	52,3
Összesen	746963	100,0

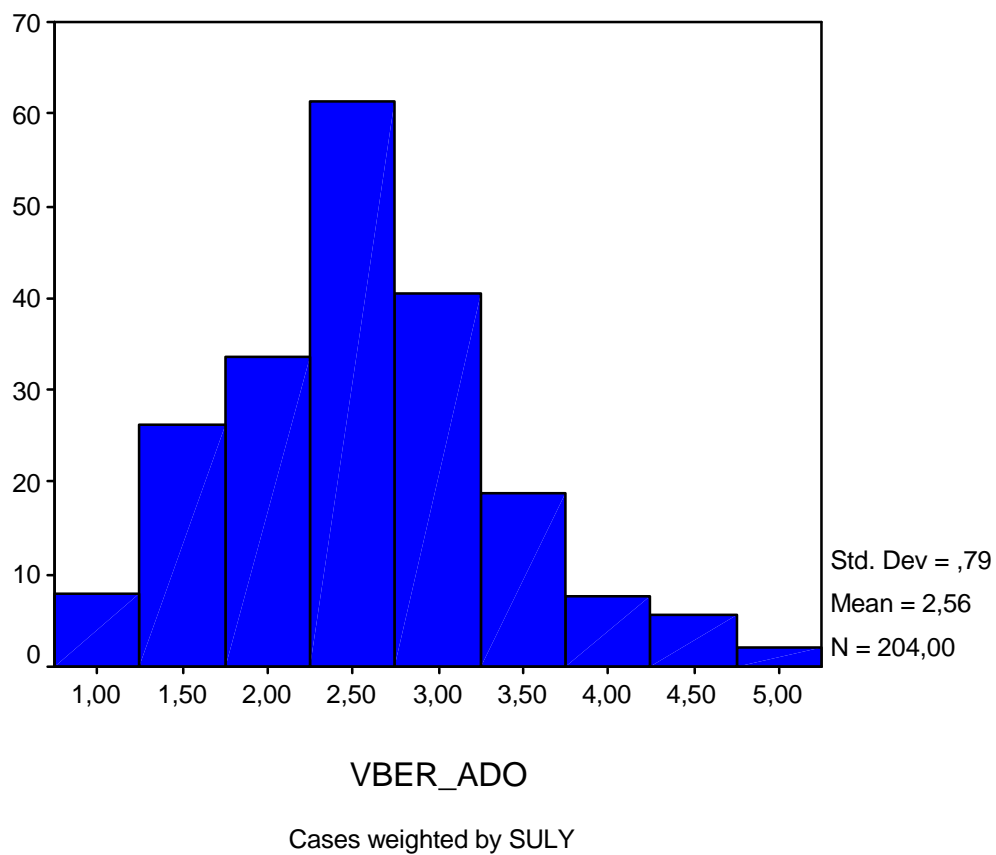
Forrás: saját számítás a Magyar Statisztikai Évkönyv, 2002 adatai (448. o.) alapján

M2. A három tényezőcsoport statisztikái

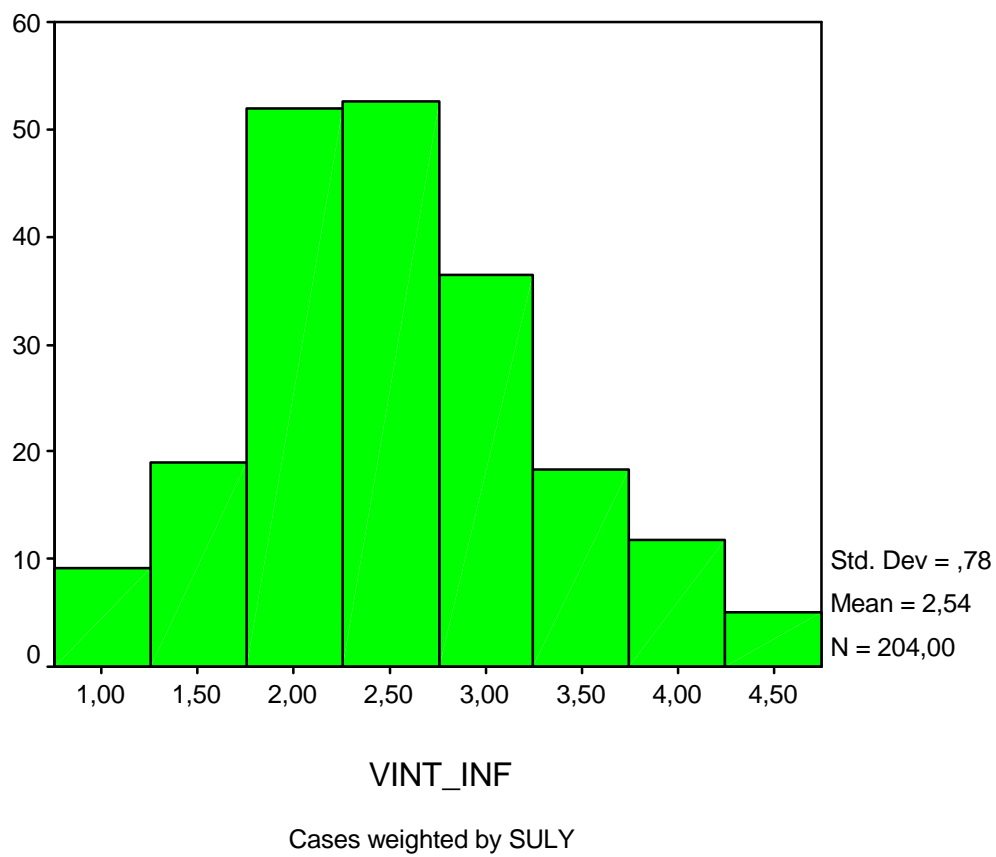
M2.1. Az árfolyam és a szakképzettség

M2.2. Bérszínvonal és adó- valamint járulékkerhek

M2.3. Intézményi és infrastrukturális tényezők

M3. A versenyképességet befolyásoló tényezők vállalati szemmel

M3.1. táblázat: Külföldi és tisztán magyar tulajdonban lévő cégek vezetőknek véleményei a versenyképességet befolyásoló tényezőkről

A versenyképességet befolyásoló tényezők	Részben, vagy egészében külföldi tulajdonban lévő cégek		Tisztán magyar tulajdonban lévő cégek	
	Az 5-ös pontszámot adók aránya	Átlag*	Az 5-ös pontszámot adók aránya	Átlag*
Alacsony forint /euró árfolyam (erős forint)	61,8	4,37	60,0	4,13
A forint /euró árfolyam instabilitása	31,4	3,82	36,2	3,83
Magas szállítási költségek	30,7	3,88	40,3	3,77
A munkabérhez kapcsolódó járulékok (nyugdíj és egészségügyi járulék) kulcsai	40,5	3,89	38,8	3,77
Az adórendszer kiszámíthatatlan változásai	15,0	2,91	11,6	2,92
A gyorsforgalmi utak, autópályák hiánya Magyarországon	18,3	3,01	17,2	2,77
A szakképzett munkaerő hiánya	19,6	2,85	11,1	2,86
A munkaerő nem megfelelő képzettsége	12,3	2,63	9,3	2,84
A magas bérszínvonal	10,9	3,02	10,6	2,62
Állami hivataloknál lassú és kiszámíthatatlan ügyintézés	3,8	2,61	8,2	2,68
Korrupció az állami hivataloknál	5,3	2,06	6,6	2,26
Az import termékekre kivetett vám	9,6	2,29	8,5	2,15
Bizonytalan beszállítói kapcsolatok	8,6	2,04	2,6	2,00
A társasági adó kulcsa (18 %)	4,0	2,16	5,2	1,99
A korszerűtlen vasúthálózat, lassú vasúti szállítás Magyarországon	11,5	2,16	6,4	1,83
Az áfa kulcsa (25 %)	11,2	1,99	6,3	1,97
Egyéb	19,7	2,46	14,6	1,62

*Az átlag alapja: 5-ös skála, ahol 1=egyáltalán nem befolyásol, 5=jelentősen befolyásol

M4. A vizsgálat kérdőíve

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet

HCCI Research Institute of Economics and Enterprises

Tisztelt Tagvállalatunk!

A magyar vállalatok versenyképessége romlani kezdett 2002-2003 során, ami már középtávon is befolyást gyakorolhat az ország gazdasági fejlődésének pályájára, ha nem történik változás e negatív tendenciában.

Jelen vizsgálatunk – a Figyelő c. gazdasági hetilappal együttműködve – két kérdésre keresi a választ: egyrészt arra, hogy hogyan látják a magyar gazdaság növekedése szempontjából fontos vállalkozások – mint amilyen az Önök cége is – vezetői a vállalatuknál a versenyképességet meghatározó tényezők változását, másrészt milyen területeken látnak szükségesnek változásokat ahhoz, hogy a magyar vállalkozások versenyképessége javuljon a közeljövőben.

Ennek érdekében arra kérjük, hogy töltsse ki a mellékelt kérdőívet! A válaszadás önkéntes. A kapott adatokat csak összesítve, statisztikai módszerekkel dolgozzuk fel. Az adatfelvételt elemző tanulmány összefoglalóját kérésére megküldjük Önnek. Kérjük, hogy e kérését jelezze a kérdezés végén, vagy írjon számunkra e-mail-t a gvi@gvi.hu címre.

Budapest, 2003. november 7.

Közreműködését előre is köszöni a kutatás vezetője:

Tóth István János
MKIK GVI
ügyvezető igazgató

Ha a kérdőív kitöltésével, vagy általában a témával kapcsolatban bármilyen kérdése lenne, kérjük forduljon az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézetében Krizsánné Juhász Ritához az alábbi telefonszámon: 06-1-235-05-84. illetve e-mailben: krizsanne@gvi.hu

1. Mekkora az Önök cégében a külföldi tulajdon aránya?

.....%
9 – NT X –

2. Az Ön cégének **nettó árbevétele**³ millió forintban kifejezve...

a. **Ezen belül** az export árbevétel ...

	nettó árbevétel	NT		ezen belül az export árbevétel	NT	
a. mekkora volt 2001-ben (folyó áron)?	millió Ft	-9	X	millió Ft	-9	X
b. és mekkora volt 2002-ben (folyó áron)?	millió Ft	-9	X	millió Ft	-9	X
c. és várhatóan mekkora lesz 2003-ban (folyó áron)?	millió Ft	-9	X	millió Ft	-9	X

3. Az Önök cége...

1 – nyereséggel,
2 – null-szaldóval, vagy
3 – veszteséggel zárta a 2002-es évet?

9 – NT X –

4. Várhatóan az Önök cége...

1 – nyereséggel,
2 – null-szaldóval, vagy
3 – veszteséggel zárja majd a 2003-as évet?

9 – NT X –

5. Mekkora volt 2002. december 31-én a cégnél a statisztikai állományi létszám?

..... fő
-9 – NT X –

6. Várhatóan mekkora lesz 2003. december 31-én a cégnél a statisztikai állományi létszám?

..... fő
-9 – NT X –

7. Hány százalékkal nőttek az Önök cégénél a bruttó bérek 2002ben?

..... %-kal
-9 – NT X –

8. És hány százalékkal nőnek az Önök cégénél a bruttó bérek 2003ban?

..... %-kal
-9 – NT X –

³ **nettó árbevétel:** fogyasztási adót és ÁFÁ-t nem tartalmazó összeg, a társaság mérlegében is szereplő módon.

9. Ön szerint jelenleg hány százalékos cégüknél a termelőkapacitások kihasználtsága?

.....%-os
 999 – NT X –

10. Kérem mondja meg, hogy a felsorolt kutatás fejlesztési tevékenységek szerepeltek-e a cége elmúlt három évi (2001-2003 közötti) tevékenységében,

HA IGEN: Éves átlagban mekkora összeget fordítottak erre?

	VOLT	NEM VOLT	NT		ÉVES ÁTLAGOS ÖSSZEG	NT	
a. Műszaki kutatás-fejlesztés	1	2	9	X	Ft/év	9	X
b. Gyártmányfejlesztés	1	2	9	X	Ft/év	9	X
c. Technológia fejlesztés	1	2	9	X	Ft/év	9	X
d. Próbaüzem	1	2	9	X	Ft/év	9	X
e. Licenc, szabadalom vásárlás, alkalmazás	1	2	9	X	Ft/év	9	X
f. Know-how vásárlás, alkalmazás	1	2	9	X	Ft/év	9	X
g. Fejlesztéshez kapcsolódó oktatás, képzés	1	2	9	X	Ft/év	9	X
h. Egyéb, éspedig	1	2	9	X	Ft/év	9	X

11. Hogyan alakult a gépberuházások szintje az Ön cégénél 2002ben az előző évihez viszonyítva?

- 1 – Nem voltak ilyen beruházások,
 2 – csökkentek,
 3 – nem változtak, vagy
 4 – nőttek?

9 – NT X –

12. És 2003-ban hogyan alakult a gépberuházások szintje a 2002-es szinthez viszonyítva?

- 1 – Nem voltak ilyen beruházások,
 2 – csökkentek,
 3 – nem változtak, vagy
 4 – nőttek?

9 – NT X –

13. A cégnél folyó innovációs tevékenység eredményeként 2001-2003 között ...

	2001-2003 között	NT	
a. hány új terméket vezettek be?	db-ot	99	X
b. hány új gyártási eljárást vezettek be?	db-ot	99	X

14. **HA A CÉG EXPORTÁL:** Felolvasok 16 tényezőt, amelyek hátrányosan befolyásolhatják az Ön cégének külpiazi versenyképességét. **MIUTÁN FELOLVASTAD:** Most ismét felolvasom ezeket, és arra kérem, hogy osztályozza le mindegyiket 1-től 5-ig úgy, mint az iskolában. Az egyes jelentse azt, hogy az adott tényező egyáltalán nincs befolyással a külpiazi versenyképességre, az 5ös pedig azt, hogy jelentős befolyással van rá. Természetesen a közbülső osztályzatokat is használhatja.

⁴ **Termelőkapacitások** = a technikai + humán kapacitások

HA A CÉG NEM EXPORTÁL: Felolvasok 16 tényezőt, amelyek hátrányosan befolyásolhatják az Ön cégének belpiaci versenyképességét. **MIUTÁN FELOLVASTAD:** Most ismét felolvasom ezeket, és arra kérem, hogy osztályozza le mindegyiket 1-től 5-ig úgy, mint az iskolában. Az egyes jelentse azt, hogy az adott tényező egyáltalán nincs befolyással a belpiaci versenyképességre, az 5-ös pedig azt, hogy jelentős befolyással van rá. Természetesen a közbülső osztályzatokat is használhatja.

	egyáltalán nem					jelen- tősen	NT	
	←				→			
a. Alacsony forint/euró árfolyam (erős forint)	1	2	3	4	5	9	X	
b. A forint/euró árfolyam instabilitása	1	2	3	4	5	9	X	
c. A társasági adó kulcsa (18%)	1	2	3	4	5	9	X	
d. Az áfa kulcsa (25%)	1	2	3	4	5	9	X	
e. Az adórendszer kiszámíthatatlan változásai	1	2	3	4	5	9	X	
f. Az import-termékekre kivetett vám	1	2	3	4	5	9	X	
g. A munkabérhez kapcsolódó járulékok (nyugdíj és egészségügyi járulék) kulcsai	1	2	3	4	5	9	X	
h. A magas bérszínvonal	1	2	3	4	5	9	X	
i. A munkaerő nem megfelelő képzettsége	1	2	3	4	5	9	X	
j. A szakképzett munkaerő hiánya	1	2	3	4	5	9	X	
k. Korrupció az állami hivataloknál	1	2	3	4	5	9	X	
l. Állami hivataloknál lassú és kiszámíthatatlan ügyintézés	1	2	3	4	5	9	X	
m. A gyorsforgalmi utak, autópályák hiánya Magyarországon	1	2	3	4	5	9	X	
n. A korszerűtlen vasúthálózat, lassú vasúti szállítás Magyarországon	1	2	3	4	5	9	X	
o. Magas szállítási költségek	1	2	3	4	5	9	X	
p. Bizonytalan beszállítói kapcsolatok	1	2	3	4	5	9	X	
q. Egyéb, éspedig:	1	2	3	4	5	9	X	

15. Van-e az Önök cégének internetes honlapja?

1 – van → 15.a. Mi a címe? _____

ÍRD LE!

WWW......

2 – nincs

9 – NT

X –

9 – NT X –

16. Használják-e elektronikus levelezést (e-mail) és internetet az Önök cégnél a következő feladatok elvégzése során?

	e-mailt				internetet			
	igen	nem	NT		igen	nem	NT	
a. Az ügyfelek (vevők) kiszolgálása	1	2	9	X	1	2	9	X
b. Piaci információk gyűjtése	1	2	9	X	1	2	9	X
c. Belső kommunikáció	1	2	9	X	1	2	9	X
d. reklám / marketing	1	2	9	X	1	2	9	X
e. beszállítókkal való kapcsolattartás	1	2	9	X	1	2	9	X

17. Hozzávetőlegesen mekkora arányt képviselt 2002-ben cége exportjában Németország és Ausztria?

	%	NT	
a. Németország és Ausztria?		9	X
b. egyéb EU országok?		9	X
c. nem EU országok?		9	X
Összesen:	100,0		

Válaszadását köszönjük!

Amennyiben szeretné, hogy a felmérés eredményéről értesítsük, adja meg elérhetőségét a következő oldalon!

Vállalkozás neve:

Címe:

--	--	--	--

 irányítószám település neve

.....
 utca, házszám, emelet, ajtó

Kapcsolattartó személy neve:

Beosztása:

Telefonszám:/..... fax:/.....

E-mail:.....@.....

A kérdőívet visszaküldheti:

Levélben: MKIK GVI, 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 12.

Faxon: (06)(1)235-07-13

E-mailen: gvi@gvi.hu